

Корекційна педагогіка

УДК 376.37

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.17669266>

Корекція мовленнєвих порушень у дітей дошкільного віку в інклюзивному освітньому середовищі

Станіченко Оксана Федорівна

доктор філософії, викладач кафедри загальної педагогіки та спеціальної освіти,
Ізмаїльський державний гуманітарний університет, Україна, Одеська обл.,
м. Ізмаїл вул. Ріпина, 12, <https://orcid.org/0000-0002-4816-6718>

Кудярьська Тетяна Романівна

доктор філософії, доцент кафедри теорії та методики дошкільної і спеціальної
освіти, Карпатський національний університет імені Василя Стефаника,
Україна, м. Івано-Франківськ, вул. Шевченка, 57,
<https://orcid.org/0000-0002-3935-8259>

Барсуковська Галина Петрівна

старший викладач кафедри дошкільної педагогіки і психології, Глухівський
національний педагогічний університет імені Олександра Довженка, Україна,
Сумська обл., м. Глухів, вул. Київська, 24, <https://orcid.org/0000-0002-1555-1388>

Прийнято: 05.11.2025 | Опубліковано: 21.11.2025

***Анотація:** Мета дослідження полягає у виявленні ефективних педагогічних методів і підходів та визначенні умов до корекції мовленнєвих порушень у дітей дошкільного віку в інклюзивному освітньому середовищі України з урахуванням сучасних викликів. У фокусі дослідження знаходиться*

аналіз особливостей мовленнєвих розладів у дошкільників, обґрунтування важливості ранньої діагностики та корекційної підтримки в інклюзивних групах, а також порівняння ефективності інклюзивної і спеціальної моделей освіти. При проведенні дослідження були використані такі **методи**: порівняльно-аналітичний – при оцінюванні вітчизняних і зарубіжних підходів; узагальнення – для синтезу результатів сучасних практик інклюзивного навчання; аналіз і синтез – для інтерпретації статистичних даних і висновків емпіричних досліджень. У роботі використано актуальні наукові джерела, офіційні освітні документи та матеріали професійних публікацій. **Результати** дослідження показали, що найбільш ефективною є комплексна модель логопедичної корекції, яка охоплює індивідуальні та групові логопедичні заняття з використанням елементів арт-терапії, фізичної активності, ігрових технологій та активну участь родини. Інклюзивне середовище сприяє формуванню соціальних і мовленнєвих компетентностей у дітей із порушеннями мовлення за умови якісного педагогічного супроводу та міждисциплінарної взаємодії. Порівняльний аналіз українського та міжнародного досвіду підтвердив переваги інклюзивної моделі за наявності відповідної методичної та кадрової підтримки. У **висновках** акцентовано, що інклюзивна форма дошкільної освіти створює реальні умови для корекції мовленнєвих порушень за допомогою педагогічно адаптованих і логопедично орієнтованих програм. Ефективність залежить від своєчасної діагностики, гнучкої індивідуальної траєкторії розвитку та залучення команди спеціалістів. Отримані результати можуть бути використані при плануванні освітнього процесу, розробці індивідуальних програм розвитку дітей із особливими освітніми потребами, а також у системі підвищення кваліфікації фахівців дошкільної ланки.

Ключові слова: інклюзивне навчання; мовленнєвий розвиток; спеціальна освіта; логопедична підтримка; особливі освітні потреби; арт-терапія; педагогічна взаємодія.

Correction of speech disorders in preschool children in an inclusive educational environment

Oksana Stanichenko

Doctor of Philosophy, Lecturer of the Department of General Pedagogy and Special Education, Izmail State University for the Humanities, Ukraine, Odesa Region, Izmail, 12 Ripina Street, <https://orcid.org/0000-0002-4816-6718>

Tetiana Kudiarska

Doctor of Philosophy, Associate Professor of the Department of Theory and Methodology of Preschool and Special Education, Vasyl Stefanyk Carpathian National University, Ukraine, Ivano-Frankivsk, 57 Shevchenko Street, <https://orcid.org/0000-0002-3935-8259>

Galina Barsukovska

Senior Teacher of the Department of Preschool Pedagogy and Psychology, Hlukhiv National Pedagogical University named after Oleksandr Dovzhenko, Ukraine, Sumy Region, Glukhiv, 24 Kyivska Street, <https://orcid.org/0000-0002-1555-1388>

Abstract: *The purpose of the study is to identify effective pedagogical methods and approaches and determine the conditions for the correction of speech disorders in preschool children in the inclusive educational environment of Ukraine, taking into account modern challenges. The focus of the study is the analysis of the features of speech disorders in preschoolers, substantiation of the importance of early diagnosis and correctional support in inclusive groups, as well as comparison of the effectiveness of inclusive and special education models. The following methods were used in the study: comparative-analytical - when evaluating domestic and foreign approaches; generalization - for synthesizing the results of modern practices of inclusive education;*

analysis and synthesis - for interpreting statistical data and conclusions of empirical studies. The work uses current scientific sources, official educational documents and materials from professional publications. The results of the study showed that the most effective is a comprehensive model of speech therapy correction, which includes individual and group speech therapy classes, elements of art therapy, physical activity, game technologies and active family participation. An inclusive environment contributes to the formation of social and speech competencies in children with speech disorders, provided that they receive high-quality pedagogical support and interdisciplinary interaction. A comparative analysis of Ukrainian and international experience confirmed the advantages of the inclusive model, provided that appropriate methodological and personnel support is available. The conclusions emphasize that an inclusive form of preschool education creates real conditions for the correction of speech disorders using pedagogically adapted and speech therapy-oriented programs. Effectiveness depends on timely diagnostics, a flexible individual development trajectory and the involvement of a team of specialists. The results obtained can be used in planning the educational process, developing individual development programs for children with special educational needs, as well as in the system of advanced training of preschool specialists.

Keywords: *inclusion; speech development; corrective pedagogy; speech therapy support; special educational needs; art therapy; pedagogical interaction.*

Постановка проблеми. Інтенсивний розвиток мовлення в дошкільному віці є вкрай важливим для формування особистості дитини та її успішної соціалізації [1]. Проте сучасні статистичні дані свідчать про значне поширення мовленнєвих порушень серед дошкільників. Так, у дослідженні Галецької Ю. В. було виявлено, що лише у 30% старших дошкільників з мовленнєвими порушеннями сформована правильна звуковимова на високому рівні, а решта 70% дітей мають середній або низький рівень сформованості звукової культури

мовлення [2]. Такі порушення (наприклад, фонетико-фонематичний та загальний недорозвиток мовлення, заїкання, дизартрія тощо) негативно впливають на подальший інтелектуальний та емоційний розвиток дитини. Особливо актуальною є проблема ранньої діагностики і корекції таких порушень, оскільки це сенситивний період розвитку, коли закладаються основи комунікативних навичок та особистісних якостей дитини.

В останні роки в Україні спостерігається стрімке зростання кількості дітей з особливими освітніми потребами (далі – ООП) у системі дошкільної освіти, що зумовлює розширення практики інклюзивного навчання. За оперативними статистичними даними станом на 01.01.2025 кількість інклюзивних груп закладів дошкільної освіти становила 7658, в них вихованців з ООП – 15297 [3]. За останні п'ять років кількість учнів з особливими освітніми потребами в інклюзивних класах закладів загальної середньої освіти збільшилась майже удвічі. Значна частина цих дітей має порушення мовленнєвого розвитку, які часто поєднуються з іншими когнітивними або моторними труднощами, ускладнюючи їх адаптацію в освітньому середовищі. За таких умов інклюзивна освіта стає пріоритетним напрямом державної політики, що гарантує право кожної дитини на освіту за місцем проживання, незалежно від стану здоров'я чи розвитку. В українському законодавстві інклюзивну освіту визначено як систему освітніх послуг, що базується на принципах недискримінації, урахування різноманітності людських потреб, активного залучення усіх учасників освітнього процесу [4]. Практична реалізація інклюзії у дошкільній ланці передбачає створення спеціальних або інклюзивних груп у закладах освіти, розробку індивідуальної програми розвитку для дитини, а також надання психологічно-педагогічного супроводу та корекційно-розвиткових послуг відповідно до потреб дитини.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В останні роки наукові публікації окреслюють багатовекторність підходів до корекції мовленнєвих

порушень дошкільників, однак водночас демонструють нерівномірність емпіричної доказовості та відсутність стандартизованих параметрів ефективності. Застосування арт-терапевтичних методів, зокрема ізотерапії, засвідчило позитивний вплив на фонетико-фонематичний розвиток та емоційне залучення дітей, проте все ще потребує уніфікації протоколів і системи кількісного оцінювання результатів [1]. Дослідження фонетико-фонематичних порушень у мовленні старших дошкільників акцентувало на проблемних зонах звуковимови та необхідності віково диференційованих індикаторів сформованості звукової сторони мовлення, придатних для використання у звичайних закладах дошкільної освіти (далі – ЗДО) [2]. У межах міждисциплінарного підходу посилено увагу до зв'язків між порушеннями мовлення і нейропсихологічними чинниками, що відкриває можливості для таргетованих утручань, однак досі не має чіткого процедурного алгоритму, адаптованого до умов інклюзивного ЗДО [5].

Окрема проблемна площина стосується професійної готовності фахівців, адже підготовка вихователів до супроводу дітей із порушеннями мовлення трактується як необхідний компонент інклюзивної політики, однак результати її ефективності переважно описові та не прив'язані до реальних мовленнєвих змін у дітей [6]. Аналогічно педагогічна підтримка і створення інклюзивного простору розглядаються як системні завдання, але засоби оцінювання результатів залишаються фрагментарними [7]. Спроби індивідуалізації навчання ґрунтуються на діагностичних даних, однак рідко супроводжуються валідованими до- та післятестовими вимірюваннями [8]. Проблематика формування граматичної структури мовлення у дітей із загальним недорозвитком мовлення (далі – ЗНМ) підтверджує ефективність інтерактивно-ігрових і сенсорних підходів, проте водночас виявляє нестачу стандартизованих шкал для оцінювання прогресу [9].

Аналіз стану включення дітей із порушеннями мовлення до інклюзивного середовища засвідчив різномірність інституційної готовності та значні кадрові розриви, що свідчить про потребу уніфікованих критеріїв якості логопедичного супроводу [10]. Тематика підтримки дітей із тяжкими формами порушень, зокрема алалії, піднімає питання тривалості, інтенсивності та поетапності корекційної роботи, однак не пропонує стандартизованої моделі дозування втручань [11]. Розширення підходів через використання моторно-рухових практик показує потенціал взаємодії фізичної активності та мовленнєвих навичок [12]. Міжнародні дослідження наголошують на важливості командної взаємодії, участі батьків і впровадженні цифрових рішень, але в українському контексті ці аспекти реалізовані вибірково [13; 14]. Питання мовленнєвої компетентності педагогів, як чинника ефективності навчання, залишається стратегічно важливим, однак досі не підкріплене стабільними індикаторами результативності [15]. Нарешті, аналітичні узагальнення щодо корекції мовленнєвих порушень у дошкільників демонструють потребу структурування втручань за тривалістю, інтенсивністю та контролем динаміки мовленнєвого розвитку [16; 17].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Наше дослідження заповнює важливу прогалину, пов'язану з недостатнім комплексним аналізом ефективності інклюзивної моделі корекції мовленнєвих порушень у дітей дошкільного віку саме в українському контексті. У вітчизняній педагогіці бракує узагальнених практико орієнтованих досліджень, що поєднують огляд реального стану інклюзії, аналіз корекційних методик, адаптованих до умов загального дошкільного закладу, і порівняння з міжнародними підходами. Представлене дослідження системно висвітлює ці аспекти в єдиному науковому просторі, підкріплюючи теоретичні висновки фактичними даними та структурованими висновками для практиків.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета дослідження – здійснити глибокий аналіз питань корекції мовленнєвих порушень у дітей дошкільного віку в умовах інклюзивного освітнього середовища. Відповідно до мети визначено такі завдання: 1) проаналізувати особливості мовленнєвих порушень у дошкільників та обґрунтувати значення інклюзивного підходу для їх подолання; 2) окреслити основні підходи, методи й умови організації корекційної роботи з дітьми-логопатами в інклюзивних дошкільних закладах; 3) порівняти інклюзивну та спеціальну моделі навчання дітей із порушеннями мовлення, виокремивши їх переваги та недоліки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Мовленнєві порушення у дітей дошкільного віку проявляються у різних формах: від легких фонетичних порушень (неправильна вимова окремих звуків) до системних порушень мовленнєвого розвитку (недорозвиток словника, граматичної будови, заїкання, повна або часткова відсутність мовлення тощо). Серед причин таких порушень фахівці називають як біологічні (органічні ураження центральної нервової системи, генетична схильність, порушення слуху), так і соціальні чинники (педагогічна занедбаність, відсутність належної мовленнєвої стимуляції) [2]. В умовах сучасного суспільства спостерігається тенденція до збільшення кількості дітей з ураженнями центральної нервової системи, що призводить до росту випадків тяжких порушень мовлення (наприклад, дизартрії чи алалії). Негативний вплив мовленнєвих розладів проявляється не лише в комунікативній сфері, але і в когнітивному, емоційному та соціальному розвитку дитини. Зокрема у дітей із мовленнєвими порушеннями часто спостерігається обмежений словниковий запас, труднощі в розумінні зверненого мовлення та невпевненість у спілкуванні, що може породжувати замкнутість або поведінкові особливості.

Інклюзивне освітнє середовище створює умови для ранньої соціалізації і мовленнєвого розвитку таких дітей. Залучення дитини з мовленнєвими порушеннями до ЗДО загального типу дає змогу уникнути ізоляції від

однолітків, дозволяє навчатися за місцем проживання. В інклюзивній групі діти перебувають у мовленнєвому середовищі, наближеному до норми, що позитивно впливає на розвиток їхнього мовлення. У результаті наслідування та спілкування з однолітками з правильним мовленням у дитини поступово збагачується словниковий запас, формується правильна звуковимова та підвищується мовленнєва активність. Дошкільники навчаються висловлювати свої думки без страху бути незрозумілим та набувають досвіду комунікації у різних ситуаціях, що важливо для подальшого навчання в школі та життя в суспільстві. Крім того, перебування в інклюзивному колективі сприяє розвитку у дітей толерантності та доброзичливості як у самих дітей з ООП, так і у їхніх здорових однолітків формується досвід взаємодопомоги, прийняття відмінностей, рівності прав та обов'язків кожного.

Водночас ефективна інтеграція дітей-логопатів у загальний дошкільний простір потребує врахування специфіки їх розвитку. Дослідження підтверджують тісний взаємозв'язок між розвитком мовлення та моторних навичок дитини [12]. У багатьох дошкільників із мовленнєвими труднощами спостерігається відставання дрібної моторики, порушення координації, недостатній розвиток мовленнєвого дихання й артикуляційної моторики [12]. За даними одного експериментального дослідження понад 50% дітей 5–6 років із порушеннями мовлення не можуть успішно виконувати завдання на послідовний аналіз і синтез на невербальному рівні, а в більшості таких дітей не сформована номінативна функція мовлення, тобто здатність виражати думки словами або жестами [12]. Такі діти помітно відстають і в розвитку рухових умінь [12], що підтверджує необхідність комплексного підходу до їхньої корекції. Отже, першим кроком має бути всебічна діагностика розвитку дитини командою фахівців задля виявлення як мовленнєвих, так і супутніх порушень, оскільки це дозволить скласти індивідуальну програму розвитку та план корекції. Важливо розпочинати корекційну роботу якомога раніше вже в молодшому дошкільному

віці, адже чим раніше буде подолано мовленнєве відхилення, тим меншою стає ймовірність виникнення вторинних проблем у навчанні та спілкуванні.

Плавний перехід до розгляду конкретних підходів корекції полягає в усвідомленні того, що успішна інклюзія дітей із порушеннями мовлення залежить від правильно організованої системи підтримки в дошкіллі. Тому далі ми розглянемо основні методи й організаційні аспекти корекційної роботи в умовах інклюзивної дошкільної освіти.

Організація корекційної роботи в інклюзивному дошкільному закладі базується на принципах міждисциплінарної взаємодії та індивідуалізації навчання. Успішне подолання мовленнєвих труднощів можливе лише за умови тісної співпраці команди фахівців: вчителя-логопеда, вихователів, практичного психолога, а за потреби і дефектолога, при активному залученні батьків [11]. Родина є повноправним партнером в освітньому процесі, тому що регулярна комунікація спеціалістів із батьками, проведення консультацій і спільних заходів допомагають узгодити зусилля для розвитку мовлення дитини як у дитсадку, так і вдома. Умови інклюзивного навчання покликані забезпечити всебічну підтримку та розвиток дитини через постійне співробітництво і взаєморозуміння між усіма учасниками процесу [11]. Зокрема в українській практиці для методичного та консультативного забезпечення роботи з дітьми з ООП створено мережу інклюзивно-ресурсних центрів (далі – ІРЦ). Станом на 2024 рік їх кількість налічувала 711, де працюють кваліфіковані спеціалісти, зокрема логопеди, які проводять комплексну оцінку мовленнєвого розвитку дитини та надають рекомендації педагогам щодо підготовки індивідуальної програми розвитку, адаптації освітнього середовища, залучення додаткових фахівців тощо [18].

Безпосередньо технології корекції мовлення в інклюзивному середовищі багато в чому співпадають із методиками, що застосовуються в спеціальних (логопедичних) групах, проте акцент робиться на максимальному включенні

дитини в колективні види діяльності. Основним є система логопедичних занять, які проводить вчитель-логопед індивідуально або в підгрупах, відповідно до виявленого мовленнєвого порушення. Стандартна корекційна робота охоплює розвиток артикуляційної моторики, постановку й автоматизацію порушених звуків, розвиток фонематичних процесів, збагачення словника та формування правильного граматичного мовлення у дошкільників. Важливим компонентом є ігрова діяльність, а саме корекційні ігри та вправи, що проводяться в доступній для дитини формі. Гра виступає провідним видом діяльності дошкільника й ефективним засобом закріплення нових мовленнєвих навичок. Педагоги практикують інтеграцію мовленнєвих завдань у повсякденні ігри дітей, стимулюючи їх до спілкування, коментування дій, участі в спільних сюжетно-рольових іграх з однолітками. Такий підхід допомагає дітям з порушеннями мовлення поступово включатися в колективну діяльність, переборювати страх мовлення та набувати впевненості.

Окрім традиційних логопедичних методик, все більшого поширення набувають інноваційні нетрадиційні методи корекції, які підвищують мотивацію дітей та урізноманітнюють корекційно-розвитковий процес. Одним із найпопулярніших напрямів є арт-терапія, яка полягає у використанні мистецтва для розвитку та корекції мовлення. Наприклад, образотворча терапія (ізотерапія) довела свою ефективність у роботі з дошкільниками-логопатами [1]. Малювання, ліплення, аплікація та інші види образотворчої діяльності активізують мовленнєву активність дітей, знімають психоемоційне напруження, стимулюють дрібну моторику рук, що тісно пов'язано з артикуляційною моторикою. Арт-терапевтична діяльність поєднує в собі розвивальний, виховний і корекційний впливи, створюючи умови для всебічного впливу на особистість дитини [1]. Важливо, що метою ізотерапії є не навчити дитину малювати, а допомогти їй виразити свої почуття та переживання, подолати внутрішні бар'єри, а це опосередковано сприяє і розвитку мовлення.

Іншим дієвим методом є казкотерапія, коли через слухання й обговорення спеціально дібраних казкових історій діти вчаться вербалізувати свої емоції, збагачують словниковий запас, відпрацьовують правильну вимову складних слів у процесі переказу казки [16]. Додатково застосовуються музикотерапія (спів і ритмічні вправи під музику для розвитку мовленнєвої дихальної функції і просодики), пісочна терапія, лялькотерапія тощо, адже ці технології особливо корисні для сором'язливих дітей, оскільки створюють невимушене середовище для мовленнєвої практики.

Окремо слід відзначити роль фізичних методів і рухової терапії у подоланні мовленнєвих порушень. Як було згадано, мовленнєвий і моторний розвиток тісно пов'язані [12], тому корекційна робота включає вправи на розвиток дрібної моторики (масаж і гімнастику пальців, маніпуляції із дрібними предметами), а також загальної моторики. Досвід впровадження елементів лікувальної фізкультури та спеціальних рухливих ігор у роботу з дітьми-логопатами показав позитивні результати [12]. Наприклад, фізичні вправи, що розвивають координацію, рівновагу, дихальні техніки (на кшталт вправ зі свистками, мильними бульбашками для тренування дихання), сприяють покращенню мовленнєвих показників.

Перехід до наступного завдання дослідження логічно впливає з викладеного, оскільки розуміння застосовуваних методів корекції дає змогу оцінити, наскільки ефективною є інклюзивна модель у порівнянні зі спеціалізованим навчанням. Далі проаналізуємо переваги та недоліки інклюзивного освітнього середовища для дітей із мовленнєвими порушеннями та зіставимо вітчизняний досвід із зарубіжними підходами.

Інклюзивна дошкільна освіта покликана забезпечити гармонійний розвиток кожної дитини, однак впровадження інклюзії у практику потребує врахування як позитивних аспектів, так і можливих труднощів. Традиційна система спеціальної (корекційної) освіти багато років пропонувала дітям із

недорозвитком мовлення окремі логопедичні групи або спеціалізовані садочки, де вони навчалися за адаптованими програмами у вузькому колі однолітків із подібними порушеннями. Інклюзивна модель натомість інтегрує таких дітей у загальний колектив, надаючи їм необхідну підтримку в умовах звичайного середовища. Обидва підходи мають свої сильні та слабкі сторони. Узагальнимо ключові переваги і недоліки інклюзивного навчання порівняно зі спеціальним (див. Табл. 1).

Таблиця 1

Переваги і недоліки залучення дітей з порушеннями мовлення до інклюзивного дошкільного закладу

Переваги інклюзивної моделі	Недоліки інклюзивної моделі
Соціалізація та спілкування: дитина з порушеннями мовлення перебуває в середовищі однолітків із нормативним мовленням, що сприяє розвитку комунікативних навичок, розширенню словникового запасу та формуванню правильної вимови. Одночасно формуються соціальні зв'язки, адже дитина не ізольована від ровесників.	Обмежена увага педагога: у великій групі вихователю складніше приділити достатньо індивідуальної уваги кожній дитині. Діти-логопати, які потребують додаткових пояснень чи допомоги, можуть не отримати її у повному обсязі, що ускладнює засвоєння матеріалу.
Рівні права та доступність: діти з мовленнєвими труднощами мають рівні права на освіту за місцем проживання і навчаються за програмою, адаптованою до їхніх потреб. Вони не відчують себе «іншими», адже всі діти групи охоплені єдиним освітнім процесом.	Дефіцит фахівців і ресурсів: у загальних садках може бракувати кваліфікованих логопедів та інших спеціалістів. Якщо корекційні заняття (логопедичні, психологічні) проводяться епізодично або відсутні, це негативно позначається на прогресі дитини.
Особистісний розвиток у нормотиповому середовищі: інклюзивне середовище виховує в усіх дітях толерантність, взаємодопомогу та розуміння	Стандартизована програма: загальноосвітня програма може не повною мірою відповідати можливостям окремих дітей із тяжкими мовленнєвими порушеннями. Наприклад,

різноманітності. Діти з ООП бачать моделі поведінки однолітків, що сприяє формуванню соціально прийнятних норм, підвищує мотивацію до спілкування.

Позитивний вплив на динаміку розвитку: перебування в правильному мовленнєвому оточенні може прискорити подолання порушень. Є випадки, коли в інклюзивній групі дитина швидше починає говорити або покращує вимову, спонукавшись прикладом інших дітей.

діти із системними порушеннями (ЗНМ, важкий ступінь дизартрії) потребують більш індивідуального підходу та темпу навчання. Одночасно вихователь змушений дбати і про дітей із нормотиповим розвитком, тому балансування навчальних потреб є викликом.

Залежність від характеру порушення: успішність включення значною мірою визначається типом і ступенем мовленнєвого розладу. Діти з фонетико-фонематичним недорозвитком (легші випадки) зазвичай легше адаптуються і майже не відрізняються у спілкуванні від однолітків. Натомість дітям із загальним недорозвитком мовлення або заїканням може знадобитися більше часу та зусиль для соціалізації, вони частіше соромляться свого мовлення, уникають активного говоріння.

Джерело: власна розробка авторів.

Таким чином, інклюзивна модель забезпечує дітям із порушеннями мовлення істотні соціальні й освітні вигоди, проте висуває серйозні вимоги до ресурсного забезпечення та професійної компетентності педагогів.

Досвід країн, де інклюзивне навчання впроваджується протягом десятиліть (наприклад, США, Канада та країни ЄС), свідчить, що за належної підтримки діти з особливими потребами успішно навчаються разом зі здоровими однолітками, а інклюзивне середовище створює атмосферу прийняття та взаємоповаги в дитячому колективі. В Україні процес розбудови інклюзивної освіти триває, проводяться тренінги для вихователів, удосконалюється нормативно-правова база, збільшується фінансування на підтримку осіб з ООП

у закладах освіти. За даними Міністерства освіти і науки України, діти з порушеннями мовлення наразі мають доступ до якісної дошкільної освіти, адаптованої до їхніх можливостей, що передбачає диференційований підхід і застосування універсального дизайну в освітньому процесі. Ці зусилля спрямовані на мінімізацію недоліків інклюзивної моделі та забезпечення дійсно індивідуалізованого навчання кожній дитині.

Отже, вибір освітнього маршруту для дитини з мовленнєвими порушеннями має ґрунтуватися на комплексному оцінюванні її потреб. У випадках легких порушень, коли дитина розуміє мовлення та володіє достатнім словниковим запасом, але має порушення звуковимови чи незначні граматичні труднощі, інклюзивна форма навчання зазвичай є оптимальною, оскільки вона дає змогу дитині максимально швидко наздогнати ровесників у мовленнєвому розвитку за підтримки фахівців. Якщо ж у дитини тяжкі комплексні порушення мовлення, розумовий або сенсорний розвиток також відстає, може бути доцільним поєднання інклюзивного підходу із заняттями в спеціалізованому центрі чи індивідуально з дефектологом (так звана *dual placement*, або інклюзія з ресурсним класом). Головним критерієм успішності є прогрес дитини, тому будь-яка модель повинна гнучко змінюватися, якщо потреби дитини не задовольняються.

Висновки. Корекція мовленнєвих порушень у дітей дошкільного віку в умовах інклюзивного освітнього середовища є багатогранним педагогічним процесом, що поєднує лікувально-корекційні й освітні завдання. Інклюзивна освіта є сучасною парадигмою, яка забезпечує рівне право на освіту для дітей із мовленнєвими порушеннями. Вона створює природне мовленнєве середовище, сприятливе для розвитку комунікативних навичок, і сприяє соціалізації дитини в колективі однолітків. Інклюзія в дошкільному віці допомагає запобігти ізоляції таких дітей і формує в суспільства толерантне ставлення до осіб з особливими потребами. Раннє виявлення і втручання є вирішальним чинником успішної

корекції. Дошкільний вік є найбільш сприятливим періодом для подолання мовленнєвих порушень, оскільки мозок дитини дуже пластичний. Виявлення порушення на етапі дошкілля та негайний початок корекційно-розвиткової роботи (логопедичної, психологічної, педагогічної) значно підвищує шанси на повну або часткову компенсацію порушення мовлення до початку шкільного навчання. Комплексний підхід і командна взаємодія стає запорукою ефективності інклюзивного навчання. Залучення вчителя-логопеда, практичного психолога, вихователів, батьків та інших спеціалістів до спільної роботи гарантує всебічну підтримку дитини. В інклюзивному середовищі дитина з мовленнєвими порушеннями здебільшого навчається за індивідуальною програмою, отримує необхідні корекційні послуги (у тому числі від фахівців ІРЦ) та одночасно бере участь у загальному освітньому процесі, що забезпечує баланс між спеціальною допомогою і звичайним життям у колективі. Методи корекції мовлення у дошкільників мають бути різноманітними та цікавими для дитини. Окрім традиційних логопедичних методик (артикуляційна та дихальна гімнастика, фонаційна розминка (ритміка), пальчикові вправи), доцільно активно використовувати арт-терапію (зокрема ізотерапію, казкотерапію, кольоротерапію), ігрові технології, музично-ритмічні вправи та фізичні заняття для стимуляції мовленнєвого розвитку. Порівняльний аналіз показує, що інклюзивна модель навчання має значні переваги (соціальні, психологічні, освітні) для дітей із мовленнєвими порушеннями в порівнянні з їх ізоляцією в спеціальних групах. Діти отримують можливість жити в сім'ї, спілкуватися з ровесниками та навчатися в реальних умовах, що готує їх до дорослого життя в суспільстві. Водночас інклюзія висуває високі вимоги до системи освіти, адже для цього необхідні ресурси, підготовлені кадри, малі наповнюваності груп і підтримка спеціалістів. До недоліків інклюзії належать труднощі забезпечення індивідуального підходу у великих групах і необхідність адаптації програм для роботи з різними категоріями мовленнєвих порушень.

Список використаних джерел

1. Куцин Е. Корекція мовленнєвих порушень дошкільників засобами ізотерапії як однієї з форм арт-терапії. *Science and Education*. 2022. № 3. DOI: <https://doi.org/10.24195/2414-4665-2022-3-4> (дата звернення: 03.11.2025).
2. Галецька Ю. В. Дослідження стану сформованості звуковимови у старших дошкільників з порушеннями мовлення. *Inclusion and Diversity*. 2025. № 5. DOI: <https://doi.org/10.32782/inclusion/2025.5.3> (дата звернення: 03.11.2025).
3. Статистичні дані. *Міністерство освіти і науки України*. URL: <https://mon.gov.ua/osvita-2/inklyuzivne-navchannya/statistichni-dani> (дата звернення: 03.11.2025).
4. Про освіту : Закон України № 2145-VIII від 05.09.2017 : станом на 31.10.2025. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 03.11.2025).
5. Радько Т. М. Нейропсихологічний підхід у корекції мовлення дітей з тяжкими порушеннями мовлення. *Корекційна та інклюзивна освіта очима молодих науковців* : збірник наукових праць. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2021. № 9, Т. 2. С. 263–268. <https://repository.sspu.edu.ua/items/25ed4865-266e-4424-8190-2c4fc27044c0> (дата звернення: 03.11.2025).
6. Яйленко В. Ф., Дмитрієва І. В., Марєєва Т. В. Підготовка вихователів закладів дошкільної освіти до логопедичного супроводу дітей із порушеннями мовлення в інклюзивному середовищі. *Педагогічна академія: наукові записки*. 2025. № 17. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15192789> (дата звернення: 03.11.2025).
7. Барна Х. В., Кашуба Л. В., Вальо Ж. Г. Педагогічна підтримка дошкільників із мовленнєвими порушеннями в інклюзивному просторі. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5: Педагогічні науки: реалії та перспективи*. 2022.

№ 89. С. 11–16. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_5_2022_89_4 (дата звернення: 03.11.2025).

8. Сіденко Ю. О., Косенко Ю. М. Індивідуалізація навчання дітей з мовленнєвими порушеннями в інклюзивному середовищі. *Педагогічна академія: наукові записки*. 2025. № 17. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15348623> (дата звернення: 03.11.2025).

9. Лисенко І. С. Формування граматичної структури мовлення у дітей із ЗНМ: міждисциплінарний підхід в умовах інклюзивної освіти. *Inclusion and Diversity*. 2025. № 6. DOI: <https://doi.org/10.32782/inclusion/2025.6.4> (дата звернення: 03.11.2025).

10. Погребняк В. О. Аналіз стану включення дітей з порушеннями мовлення в інклюзивну освіту. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 19 : Корекційна педагогіка та спеціальна психологія*. 2023. № 44. С. 52–58. DOI: <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series19.2023.44.08> (дата звернення: 03.11.2025).

11. Трофименко Л. Стратегії підтримки дітей з алалією в освітньому середовищі. *Особлива дитина: навчання і виховання*. 2024. Т. 113, № 1. С. 41–65. DOI: <https://doi.org/10.33189/ectu.v113i1.164> (дата звернення: 03.11.2025).

12. Huliuk N., Pasichniak L., Palchuk M. Expediency of using physical education means in the educational process of preschool-aged children with speech disorders. *Theory and Practice of Physical Culture and Sports*. 2024. Vol. 3, No. 1. P. 42–49. DOI: <https://doi.org/10.69587/tppcs/1.2024.42> (дата звернення: 03.11.2025).

13. Yadav S., Huddar A. Strategies for fostering inclusive early childhood education for children with communication disorders. *Disability, CBR & Inclusive Development*. 2025. Vol. 36, No. 2. P. 70–84. DOI: <https://doi.org/10.20372/dcidj.785> (дата звернення: 03.11.2025).

14. Efthymiou E., Katsarou D. V. Fostering inclusive education: collaborative strategies, emerging technologies, and parental engagement for children with language disorders. *Childhood Developmental Language Disorders: Role of Inclusion, Families, and Professionals*. IGI Global Scientific Publishing, 2024. P. 65–84. DOI: <https://doi.org/10.4018/979-8-3693-1982-6.ch005> (дата звернення: 03.11.2025).
15. Chorna V., Yakovenko I. The speech-therapy competence of an inclusive class teacher as a teaching efficiency indicator regarding children with language disorders. *Ad Alta: Journal of Interdisciplinary Research*. 2019. Vol. 9, No. 2. P. 85–89. URL: https://www.magnanimitas.cz/ADALTA/0902/papers/A_chorna.pdf (дата звернення: 03.11.2025).
16. Tajimuratova K. A. Correction of speech defects in preschool children. *European Journal of Humanities and Educational Advancements*. 2021. Vol. 2, No. 10. P. 188–190. URL: <https://www.neliti.com/publications/388113/correction-of-speech-defects-in-preschool-children> (дата звернення: 03.11.2025).
17. Formation of preschoolers' communicative competence in the conditions of inclusive education / O. Turko et al. *The Journal of Education, Culture, and Society*. 2022. Vol. 13, No. 1. P. 239–255. DOI: <https://doi.org/10.15503/jecs2022.1.239.255> (дата звернення: 03.11.2025).
18. З якими проблемами стикаються ІРЦ під час взаємодії із закладами освіти, закладами охорони здоров'я, батьками та органами влади – роз'яснення від Офісу освітнього омбудсмена. *НУШ*. <https://nus.org.ua/2024/03/08/z-yakymy-problemamy-stykayutsya-irts-pid-chas-vzayemodiyi-iz-zakladamy-osvity-zakladamy-ohorony-zdorov-ya-batkamy-ta-organamy-vlady-roz-yasnennya-vid-ofisu-osvitnogo-ombudsmena/> (дата звернення: 03.11.2025).